

ВИКОРИСТАННЯ ДОСЯГНЕНЬ НАУКИ І ТЕХНІКИ В ЕКСПЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

THE APPLICATION OF THE SCIENCE AND TECHNOLOGY ACHIEVEMENTS IN FORENSIC ACTIVITY

УДК 343.982.4

DOI: 10.37025/1992-4437/2021-35-1-48

В. Г. Пелюшок, доктор філософії,
заступник завідувача відділу почеркознавчих досліджень,
технічного дослідження документів та обліку
лабораторії криміналістичних видів досліджень,
Київський науково-дослідний експертно-
криміналістичний центр МВС України, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5594-4274>

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «ДОДРУКУВАННЯ» І «ТЕХНІЧНИЙ МОНТАЖ» НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДОКУМЕНТІВ

Мета статті полягає в удосконаленні теоретичних засад і розширенні методичної бази криміналістичного дослідження документів при встановленні факту додрукування і технічного монтажу документів. **Методологія.** Достовірність отриманих результатів і висновків забезпечено застосуванням низки методів наукового пізнання. Так, за допомогою методів аналізу, синтезу, узагальнення та прогнозування сформульовано сучасні визначення таких видів підроблення документів, як технічний монтаж і додрукування, окреслено їх ознаки. Комплексним системним підходом засвідчено можливість позитивного вирішення питання, пов'язаного з дослідженням підроблених документів. **Наукова новизна.** У контексті криміналістичного дослідження документів уточнено дефініцію «додрукування», сформульовано криміналістичне визначення поняття «технічний монтаж документів», класифіковано основні способи виготовлення документів шляхом технічного монтажу. **Висновки.** Визначено лінгвістично-криміналістичний зміст понять «додрукування» і «технічний монтаж» на сучасному етапі розвитку судової технічної експертизи документів, що надало можливість з'ясувати їх змістове навантаження. Констатовано, що додрукування і технічний монтаж поєднує їх належність до способів зміни первинного змісту документа. Відрізняються вони технологією внесення змін та об'єктом дослідження (оригінал документа / технічне зображення документа). Уточнено дефініцію «додрукування» з позиції її осучаснення. Класифіковано основні способи виготовлення документів шляхом технічного монтажу. У результаті узагальнення практичного досвіду проведення експертиз документів зі змінним змістом систематизовано ознаки додрукування і технічного монтажу документів.

Ключові слова: судова технічна експертиза документів; підроблення документів; документи зі змінним первинним змістом; способи зміни первинного змісту документа; додрукування; технічний монтаж документів.

Вступ

У процесі досудового розслідування, судового провадження, а також цивільного судочинства незрідка доводиться мати справу (Vorobei, & Kofanov, 2011, s. 163) із документами, які зазнали часткового (зміна змісту справжнього документа чи окремих його реквізитів) або повного (імітація справжнього документа з усіма його реквізитами чи бланка, відбитків печатки, штампа, підписів у ньому) підроблення.

Для встановлення факту часткового або повного підроблення документів, зокрема суворої звітності, експерти дотримуються традиційних,

перевіраних практикою криміналістичних підходів. Складнощі постають, коли досліджують документи, виготовлені із застосуванням комп'ютерної техніки, які після набуття електронної форми за допомогою сучасних пристроїв і програм перетворюються на паперові. Сьогодні, слід констатувати, випадки часткового підроблення таких документів унесенням змін до їх первинного змісту технічним монтажем або додрукуванням із використанням комп'ютерної техніки, відповідного програмного забезпечення та друкувальних пристроїв (принтера, копіра, багатофункціонального пристрою й ін.), що суттєво відрізняється від

аналогічних за своєю суттю способів із використанням технічних засобів минулих часів (додрукування за допомогою друкарських машин чи механічного монтажу у вигляді аплікації), почастішали.

Теоретичне підґрунтя дослідження документів зі зміненим первинним змістом становлять праці таких видатних учених-криміналістів, як Р. С. Белкін, В. Г. Гончаренко, О. О. Ейсман, А. В. Іщенко, Б. Р. Киричинський, В. К. Лисиченко, Є. Д. Лук'янчиков, М. П. Макаренко, С. М. Потапов, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, М. В. Терзів, В. Ю. Шепітько.

У цьому напрямі плідно працюють О. В. Воробей, С. Й. Гонгало, О. Л. Кобилянський, А. В. Кованов, В. М. Палій, О. В. Шведова, а також О. О. Давидова, В. В. Коваленко, К. М. Ковальов, Л. Л. Патик, Л. О. Сидоренко, Л. С. Тальянчук, Т. В. Тимофеева, Н. В. Тутецька, І. В. Юдіна, інші науковці і практики (Palii, 1989a, 1989b; Lyshak, Popov, & Kovalov, 2003; Kobylanskyi, 2005; Shvedova, 2006; Kovalev, & Timofeeva, 2006; Kovalov, Davydova, Kovalenko, & Tymofeieva, 2007; Biriukov, Kovalenko, Biriukova, & Kovalov, 2007; Vorobei, Melnykov, & Voloshyn, 2008; Vorobei, & Kofanov, 2011; Гонгало, 2013; Patyk, 2013; Tutetska, 2016; Zavdovieva, Horbenko, Diachenko, & Cherkashyna, 2018; Yudina, 2018; Sydorenko, 2019; Talianchuk, 2019).

Зарубіжні колеги вивчають, зокрема, питання виявлення підроблених документів (Kam, Abichandani, & Hewett, 2015); методи і прийоми наукової експертизи документів (Ellen, Day, & Davies, 2018); проблеми судової експертизи підписів (Mohammed, 2019); розрізнення рукописних текстів і текстів, створених за допомогою комп'ютера (Hamasaki, Nakamura, Nitta, & Babaguchi, 2019); досліджують типові помилки під час провадження почеркознавчої експертизи копій рукописних реквізитів (Cherepenko, 2019); порушують питання об'єктивності та надійності висновків, які подають експерти-криміналісти під час судового розгляду справи (Martire, Growns, & Navarro, 2018; Dror, Scherr, Mohammed, MacLean, & Cunningham, 2021).

Такий вагомий доробок у галузі судової технічної експертизи документів (далі – СТЕД), його подальша реалізація у практику значно зміцнили наукові підвалини проведення експертизи, розширили її можливості. Проте наразі бракує ґрунтовного розмежування понять «додрукування» і «технічний монтаж»; визначення поняття «технічний монтаж»; розроблення єдиних підходів до дослідження документів, які зазнали підроблення у вигляді додрукування чи технічного монтажу, методологічного забезпечення дослідження документів із зазначеними видами підроблення. Адже

перед експертом, коли слідчі органи та суди виносять на вирішення СТЕД питання щодо виготовлення документа шляхом монтажу, не уточнюючи при цьому, що вони мають на увазі, постають певні проблеми, теоретично й методично не розв'язані сьогодні, а саме: який спосіб підроблення належить до монтажу, а отже – що таке монтаж із криміналістичного погляду. Окреслене й зумовлює актуальність обраної тематики, визначаючи напрям нашого дослідження.

Мета й завдання дослідження

Метою статті є вдосконалення теоретичних засад і розширення методичної бази криміналістичного дослідження документів при встановленні факту додрукування і технічного монтажу документів.

Для досягнення зазначеної мети потрібно вирішити такі завдання:

визначити лінгвістично-криміналістичний зміст понять «додрукування» і «технічний монтаж» на сучасному етапі розвитку СТЕД;

уточнити дефініцію «додрукування»;

сформулювати криміналістичне визначення поняття «технічний монтаж документів»;

класифікувати основні способи виготовлення документів шляхом технічного монтажу;

узагальнити досвід проведення експертиз документів зі зміненим змістом, систематизувати ознаки додрукування і технічного монтажу документів.

Виклад основного матеріалу

В умовах глобальних перетворень, коли новітні технології активно впроваджуються в усі сфери життя суспільства, з'являються нові можливості підроблення документів. І якщо раніше перед експертами поставали питання щодо виявлення дописувань і монтажу у вигляді аплікації, то сьогодні вже йдеться здебільшого про додрукування і технічний монтаж. Для розмежування цих категорій з'ясуємо їх змістове навантаження.

Додрукування являє собою дію за значенням додрукувати, док. вид (додруковувати, недок.), а саме друкувати на додаток до надрукованого раніше (*Dodrukuvannia. Slovnnyk ukrainskoi movy online*, s. 790; Busel (Uklad. i Holov. red.), 2005, s. 312). Тобто додрукуванням можна змінити первинний зміст, наприклад, оригіналу документа.

У контексті криміналістичного дослідження документів додрукування Р. С. Белкін назвав способом зміни машинописного документа, що полягає у внесенні нових знаків на вільні місця – між рядками, словами, окремими знаками (Belkin, 2000, s. 68). В. Ю. Шепітько розглядає як внесен-

ня змін у друковані тексти нанесенням нових штрихів, букв, слів чи текстів на попередньо видалені тексти чи поверх них (Shepitko, 2001, s. 74). О. Л. Кобилянський вважає способом зміни початкового друкованого тексту документа з використанням друкарських машин, принтерів, інших друкувальних приладів (Kobylianskyi, 2005). Є. П. Іщенко, А. О. Топорков, К. Є. Дьомін, інші науковці визначають як додавання нових слів, знаків або частин машинописного тексту (Ishchenko, & Toporkov, 2010, s. 268; Demin (Red.), 2017, s. 262). Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков і С. Ю. Петряєв окреслюють як внесення в документ нових слів, фраз або окремих знаків за допомогою комп'ютерних принтерів та друкарських машин, які змінюють значення та зміст документа (Lukianchykov, Lukianchykov, & Petriaiev, 2017, s. 225).

Становлячи «часткові зміни в документах у спосіб долучення нових слів, знаків або частин машинописного тексту з метою зміни змісту або реквізитів документа», додрукування невеликі за обсягом, проте, наголошує Ю. О. Ланцедова, здатні суттєво змінити викладені в документі відомості (Lantsedova, 2017, s. 161).

Додрукування в загальній частині Методики технічної експертизи документів окреслено способом зміни первинного змісту друкованого тексту, за якого нові знаки вносять у вільні місця документа: між рядками, словами, знаками (Kovalov, Davydova, Kovalenko, & Tymofeieva, 2007, s. 28). На наш погляд, слід додати, що нові слова, тексти можуть вноситися й на звороті аркуша, мається на увазі використання вільного від тексту зворотного боку оригіналу документа для додрукування нової інформації.

Сьогодні, підробляючи документи за допомогою додрукування, що являє собою спосіб зміни первинного змісту документа шляхом внесенням нових записів, знаків, штрихів, послуговуються переважно текстовим редактором «MS Word», символи, знаки, літери, слова, текст з електронного документа переносять на заздалегідь підготовлені місця відповідно до їх розміщення на оригіналі документа. Тобто додрукування полягає у «розміщенні за допомогою комп'ютера в редакторі «Word» з набором і в певному місці символу, літери, слова, тексту з подальшим друкуванням на наявному (роздрукованому), як правило, оригіналі документа» (Peliushok, 2018, s. 75).

Грунтуючись на практичному досвіді проведення експертиз документів зі зміненим змістом, виготовлених за допомогою комп'ютерної техніки, можна виокремити ознаки додрукування, що полягають у певних розбіжностях, зокрема:

- структури штрихів знаків;
- складу тонера штрихів (наприклад, феромаг-

нітної компоненти (наявність / відсутність) або її кількісного вмісту);

штрихів струминного друку (за середнім розміром краплі, кількістю кольорів у головці принтера, типом і маркою чорнил або їх складом, структурно-геометричним розміщенням растрових крапок) (Lyshak, Popov, & Kovalov, 2003, s. 13–14);

аналогічних знаків (наявність / відсутність дефектів);

розміщення знаків, слів, речень тощо (зміщення лінії рядка тексту, слів або літер у словах за вертикаллю, горизонталлю, віссю);

підчищення (наявність ознак).

При цьому вирішити питання додрукування можна в категоричній формі. Але за кваліфікованого додрукування, виконаного, наприклад, на заздалегідь підготовленому місці з подальшим друком із того самого файлу на тому самому друкувальному пристрої, виникають суттєві складності.

Отже, науково-технічний прогрес сприяє застосуванню більш досконалих способів підроблення документів, зокрема технічного монтажу. З'ясуємо цей термін.

Монтування – дія за значенням монтувати, недок. вид: робити монтаж чого-небудь; монтаж (*Montuvannia. Slovyk ukrainskoi movy online*, s. 1670). Монтаж (франц. *montage*, буквально – підйом, підіймання) – добір і з'єднання окремих частин (елементів) у єдине ціле (машину, споруду тощо) (Melnychuk (Holov. red.), 1974, s. 517); добір і з'єднання окремих частин (фільму, літературного або музичного твору й т. ін.) в одне (художнє та змістове) ціле (*Montazh. Slovyk ukrainskoi movy online*, s. 1669; Busel (Uklad. i Holov. red.), 2005, s. 689).

Лексема «технічний», позначаючи спеціальне поняття, що стосується певної ділянки техніки й науки (Busel (Uklad. i Holov. red.), 2005, s. 1448), у поєднанні зі словом «монтаж» становить термінологічне словосполучення «технічний монтаж», яке, набуваючи криміналістичного значення, потребує дефініювання.

О. В. Шведова, досліджуючи документи, виконані за допомогою комп'ютерних технологій, зазначала: «Таке поняття, як „додрукування“, що характерне саме для машинописних документів (спосіб зміни документа, що полягає у нанесенні нових знаків на вільні місця – між рядками, словами, окремими знаками), охоплюється поняттям „монтаж“» (Shvedova, 2006, s. 147). При цьому за способом виготовлення виокремлювала монтаж електронний, механічний і комбінований (Shvedova, 2006, s. 148–150).

Розробляючи криміналістичне поняття монтажу та класифікацію його видів у СТЕД з огляду

на сучасні можливості виготовлення документів, М. В. Торопова під монтажем розуміє виготовлення фальсифікованого документа шляхом підбирання частин існуючих документів та їх з'єднання один з одним або з новостворюваними реквізитами і надання їм виду єдиного документа (Торопова, 2014, s. 11). І вирізняє, зважаючи на нові способи монтажу, такі його види:

1) виготовлення копій неіснуючих оригіналів документів:

технічний (з'єднання частин різних документів шляхом копіювання (зазвичай неодноразового) із метою надання їм вигляду єдиного цілого);

комп'ютерно-технічний (створення документа в електронному вигляді з використанням окремих реквізитів (фрагментів реквізитів) уже існуючих документів шляхом сканування, оброблення зображення і подальшого роздрукування на папері);

2) виготовлення документів, що видаються за оригінали:

з'єднання в єдиний документ частин одноіменних документів (шляхом видалення одних і вклеювання (вставлення) інших фрагментів);

виконання нового тексту на аркуші із засвідчувальними реквізитами, що належать іншому документу (підписами, відбитками печаток, штампів та ін.) (Торопова, 2014, s. 59–60).

У СТЕД під монтажем також розуміють унесення за допомогою копіювально-розмножувальної техніки змін у первинний зміст документа, що слугував оригіналом під час копіювання, з подальшим його роздрукуванням; унесення за допомогою комп'ютерної (зокрема графічних редакторів) техніки змін у первинний зміст цифрового (електронного) документа, що слугував оригіналом під час копіювання; виготовлення неіснуючого документа з використанням справжніх реквізитів документа. Тобто йдеться про технічний монтаж, що полягає в поєднанні різних зображень фрагментів тексту, слів, фраз, печаток, штампів, підписів, записів існуючих і штучно створених документів і їх фрагментів в один документ – технічне зображення або його електронний вигляд за допомогою копіювально-розмножувальної або комп'ютерної техніки (Peliushok, 2018, s. 73).

При цьому можна вирізнити (класифікувати) такі основні способи виготовлення документів шляхом технічного монтажу:

механічний (осучаснений) – за допомогою копіювально-розмножувальної техніки до оригіналу документа (або його копії) вносять зміни, накладаючи на первинні зображення нові, вирізані, замальовуючи, підчищаючи первинні зображення та наносячи нові тощо, з подальшим його перекопіюванням і роздрукуванням (рис. 1);

комп'ютерний – за допомогою комп'ютерної техніки зображення оригіналу документа вводять у комп'ютер, а потім цифрове зображення документа корегують (вносять зміни) графічними редакторами з подальшим друкуванням документа (Peliushok, 2018, s. 73–74) (рис. 2 і 3);

комбінований – поєднання зображень реквізитів документа (наприклад штрих-кода, печатки, підпису) з електронним документом, виготовленим у текстовому редакторі, з подальшим друком.

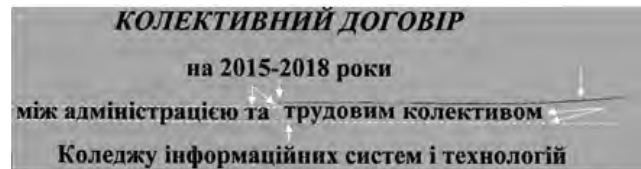

Рис. 1. Зображення досліджуваного фрагмента

Рис. 2. Загальний вигляд досліджуваного документа (а), зразка (б)

Рис. 3. Суміщення зображень досліджуваного документа (ліворуч) і зразка (праворуч)

Примітка. Барвником синього кольору позначені розбіжності, червоного – збіжні ознаки. Кольорову гаму рисунка можна спостерігати в електронній версії наукової статті (<https://visnyk.dndekc.mvs.gov.ua/index.php/visnyk>)

Про факт технічного монтажу свідчать такі ознаки:

прямокутні зображення, зображення сторонніх ліній за периметром друкованого тексту, слів, літер тощо (рис. 1);

відсутність зображень захисної сітки в місцях внесення змін;

зміщення лінії рядка тексту, слів або літер у словах за вертикаллю, горизонталлю, віссю (рис. 1);

розбіжні та збіжні ознаки (за наявності порівняльного документа або двох і більше досліджуваних документів) за реквізитами: змістом документа в зображеннях друкованих текстів, зображенням фотокарток, підписів, відбитків печаток тощо (рис. 3).

До цього переліку, на наш погляд, слід додати й внесення змін у документ шляхом заміни його аркушів. Адже документ становить цілісну систему, що має певну кількість аркушів із друкованими або рукописними текстами, підписами, відбитками печаток тощо. Заміна аркушів документа, а саме приєднання до аркушів з інформацією та матеріалами письма існуючого документа аркуша нового документа, тобто штучно створеної інформації, матеріалів письма та основи (паперу) документа, означає створення оновленого (частково підробленого) документа, тобто монтаж.

Ознаки монтажу документа шляхом заміни аркуша(ів) такі:

невідповідність аркушів за розміром або якістю паперу, у тому числі розбіжність за відтінком матеріалу основи (паперу);

розходження в ознаках друкарського шрифту, у тому числі різна структура штрихів знаків;

наявність дефектів (на певних аркушах) та їх відсутність (на решті аркушів) у штрихах аналогічних знаків;

різний склад штрихів тонера (наприклад, наявність / відсутність феромагнітної компоненти або різний її кількісний вміст);

у штрихах струминного друку – розбіжність за середнім розміром краплі, кількістю кольорів у головці принтера, типом і маркою чорнил або їх складом, структурно-геометричним розміщенням растрових крапок;

додаткові проколи в місцях кріплення аркушів (різниця в кількості та розміщенні отворів від металевих скоб) тощо.

Отже, додрукування і технічний монтаж поєднує їх належність до способів зміни первинного змісту документа. Відрізняються вони технологією (способом) внесення змін та об'єктом дослідження (оригінал документа / технічне зображення документа).

При цьому під додрукуванням, що полягає у розміщенні за допомогою комп'ютера в редакторі

«MS Word» (з набором і в певному місці) символу, літери, слова, тексту з подальшим друкуванням на наявному (роздрукованому), як правило, оригіналі документа, розуміють спосіб зміни первинного змісту документа.

Технічний монтаж, що полягає у створенні за допомогою комп'ютерної (зокрема графічних редакторів) або копіювально-розмножувальної техніки неіснуючого документа шляхом поєднання різних зображень фрагментів тексту, слів, фраз, печаток, штампів, підписів, записів існуючих документів і штучно створеної інформації (зображень) в один документ, являє собою спосіб часткового підроблення шляхом зміни первинного змісту документа, що слугував оригіналом під час копіювання, або повного підроблення документа з використанням певних частин (реквізитів) справжнього документа.

Наукова новизна

У контексті криміналістичного дослідження документів уточнено дефініцію «додрукування», сформульовано криміналістичне визначення поняття «технічний монтаж документів», класифіковано основні способи виготовлення документів шляхом технічного монтажу.

Висновки

1. Визначено лінгвістично-криміналістичний зміст понять «додрукування» і «технічний монтаж» на сучасному етапі розвитку технічної експертизи документів, що надало можливість з'ясувати їх змістове навантаження. Констатовано, що додрукування і технічний монтаж поєднує їх належність до способів зміни первинного змісту документа. Відрізняються вони технологією внесення змін та об'єктом дослідження (оригінал документа / технічне зображення документа).

2. Уточнено дефініцію «додрукування» з позиції її осучаснення.

3. Сформульовано криміналістичне визначення поняття «технічний монтаж документів», що являє собою спосіб підроблення шляхом зміни первинного змісту документа, який слугував оригіналом під час копіювання, і полягає у створенні за допомогою комп'ютерної (зокрема графічних редакторів) або копіювально-розмножувальної техніки неіснуючого документа шляхом поєднання різних зображень фрагментів тексту, слів, фраз, печаток, штампів, підписів, записів існуючих документів і штучно створеної інформації (зображень) в один документ.

4. Класифіковано основні способи виготовлення документів шляхом технічного монтажу: механічний (осучаснений); комп'ютерний; комбінований.

5. У результаті узагальнення практичного досвіду проведення експертиз документів зі зміниним змістом систематизовано ознаки додруковування і технічного монтажу документів. Крім того, визначено, що внесення змін у документ шляхом заміни його аркушів також можна вважати монтажем, адже документ становить цілісну систему, що має певну кількість аркушів із друкованими або рукописними текстами, підписами, відбитками печаток тощо. Заміна аркушів документа,

а саме приєднання до аркушів з інформацією та матеріалами письма існуючого документа аркуша нового документа, тобто штучно створеної інформації, матеріалів письма та основи (паперу) документа, означає створення оновленого (підробленого) документа, тобто монтаж.

Уточнення змістів термінів, переосмислення деяких понять сприятиме удосконаленню СТЕД, створюючи наукове підґрунтя для розроблення методологічних засад дослідження таких видів підроблення.

References

- Belkin, R. S. (2000). *Kriminalisticheskaia entsiklopediia* (2-e izd. dop.). M.: Megatron XXI. 334 s. [in Russian].
- Biriukov, V. V., Kovalenko, V. V., Biriukova, T. P., & Kovalov, K. M. (2007). *Kryminalistychnе dokumentoznavstvo: prakt. posib.* (za zah. red. V. V. Biriukova). Kyiv: Vyd. Palyvoda A. V. 332 s. [in Ukrainian].
- Busel, V. T. (Uklad. i Holov. red.). (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*: 250 000. Kyiv; Irpin: Perun. VIII, 1728 s. [in Ukrainian].
- Cherepenko, G. V. (2019). Tipichnye oshibki pri proizvodstve pocherkovedcheskoi ekspertizy kopii rukopisnykh rekvizitov. *Teoriia i praktika sudebnoi ekspertizy*, 14 (1), 97–105 [in Russian].
DOI: <https://doi.org/10.30764/1819-2785-2019-14-1-97-105>.
- Demin, K. E. (Red.). (2017). *Kriminalisticheskaia tekhnika: uchebnik*. M.: Iurid. in-t MIIT. 426 s. [in Russian].
- Dodrukuvannia. *Slovnyk ukrainskoi movy online*. Tomy 1–11 (A-OIáSNiUVATY). Uziato z <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=23358&page=790> [in Ukrainian].
- Dror, I. E., Scherr, K. C., Mohammed, L. A., MacLean, C. L., & Cunningham, L. (2021). Biasability and reliability of expert forensic document examiners. *Forensic science international*, 318, 110610.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2020.110610>.
- Ellen, D., Day, S., & Davies, C. (2018). *Scientific Examination of Documents: Methods and Techniques* (4th ed.). CRC Press.
DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429491917>.
- Hamasaki, N., Nakamura, K., Nitta, N., & Babaguchi, N. (2019). Discrimination between Handwritten and Computer-Generated Texts using a Distribution of Patch-Wise Font Features. *Asia-Pacific Signal and Information Processing Association Annual Summit and Conference (APSIPA ASC)*, Lanzhou, China, pp. 1665–1671.
DOI: <https://doi.org/10.1109/APSIPAASC47483.2019.9023197>.
- Honhalo, S. Y. (2013). *Sudova tekhniko-kryminalistychna ekspertyza dokumentiv: suchasni mozhlyvosti doslidzhennia ta perspektyvy rozvytku*. (Avtoref. dys. kand. yuryd. nauk). Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Kyiv [in Ukrainian].
- Ishchenko, E. P., & Toporkov, A. A. (2010). *Kriminalistika: uchebnik* (2-e izd.). M.: INFRA-M, KONTRAKT. 780 s. [in Russian].
- Kam, M., Abichandani, P., & Hewett, T. (2015). Simulation Detection in Handwritten Documents by Forensic Document Examiners. *Journal of forensic sciences*, 60 (4), 936–941.
DOI: <https://doi.org/10.1111/1556-4029.12801>.
- Kobylianskiy, O. L. (2005). *Metodyka doslidzhennia dokumentiv, yaki maiut zakhysni zasoby: metod. rek.* Kyiv: Natsionalna akad. vnutr. sprav Ukrainy. 36 s. [in Ukrainian].
- Kovalov, K. M., Davydova, O. O., Kovalenko, V. V., & Tymofeieva, T. V. (2007). *Metodyka tekhnichnoi ekspertyzy dokumentiv (zahalna chastyna)*. Kyiv: DNDEKTs MVS. 34 s. [in Ukrainian].
- Kovalev, K. N., & Timofeieva, T. V. (2006). *Tekhnicheskaiа ekspertiza dokumentov: problemy i razvitie: sb. materialov mezhdunar. nauch.-prakt. konf. Kiev: IPTc MVD*. 319 s. [in Russian].
- Lantsedova, Yu. O. (2017). *Kryminalistyka: navch. posib.* Kyiv: NAU. 360 s. [in Ukrainian].
- Lukianchykov, B. Ye., Lukianchykov, Ye. D., & Petriaiev, S. Yu. (2017). *Kryminalistyka: navch. posib. dlia stud. yuryd. spets. vyshch. navch. zakl.: U 2-kh ch. Ch. I: Vstup do kursu kryminalistyky. Kryminalistychna tekhnika*. Kyiv: Natsionalnyi tekhn. un-t Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut imeni Ihoria Sikorskoho». 374 s. [in Ukrainian].
- Lyshak, O. A., Popov, V. L., & Kovalov, K. M. (2003). *Doslidzhennia dokumentiv, vyhotovlenykh za dopomohoiu strumynno-krapelnykh prynteriv: metod. rek.* Kyiv: DNDEKTs MVS. 17 s.
- Martire, K. A., Grown, B., & Navarro, D. J. (2018). What do the experts know? Calibration, precision, and the wisdom of crowds among forensic handwriting experts. *Psychonomic bulletin & review*, 25 (6), 2346–2355.
DOI: <https://doi.org/10.3758/s13423-018-1448-3>.
- Melnichuk, O. S. (Holov. red.). (1974). *Slovnyk inshomovnykh sliv*. Kyiv: URE. 865 s. [in Ukrainian].
- Mohammed, L. A. (2019). *Forensic Examination of Signatures*.
DOI: <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-813029-2.00006-2>.
- Montazh. *Slovnyk ukrainskoi movy online*. Tomy 1–11 (A-OIáSNiUVATY). Uziato z <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=52383&page=1669> [in Ukrainian].

- Montuvannia. *Slovník ukrajskoi movy online*. Tomy 1–11 (A–O) [in Ukrainian]. Uziato z <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=52398&page=1670> [in Ukrainian].
- Palii, V. M. (1989a). *Kriminalisticheskoe issledovanie dokumentov, izgotovlennykh na znakopectataiushchikh ustroistvakh*. Kiev: RIO MVD USSR. 156 s. [in Russian].
- Palii, V. M. (1989b). *Teoreticheskie i metodicheskie osnovy kriminalisticheskogo issledovaniia dokumentov, izgotovlennykh na znakopectataiushchikh ustroistvakh*. (Avtoref. dis. kand. iurid. nauk), Kiev [in Russian].
- Patyk, L. L. (2013). *Tekhniko-kryminalistychne doslidzhennia pidrobenoho pasporta hromadianyna Ukrainy: navch. posib*. Kyiv: TsUL. 142 s. [in Ukrainian].
- Peliushok, V. H. (2018). Problemni pytannia doslidzhennia tekhnichnykh zobrazhen dokumentiv (kopii). *Kryminalistychnyi visnyk*, 2 (30), 71–77 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-71>.
- Shepitko, V. Yu. (2001). *Kryminalistyka: entsyklopedychnyi slovnyk (ukrajsko-rosiiskyi i rosiisko-ukrajskyyi)*. Kharkiv: Pravo. 522 s. [in Ukrainian].
- Shvedova, O. V. (2006). *Kompleksne kryminalistychne doslidzhennia dokumentiv, vykonanykh za dopomohoiu kompiuternykh tekhnolohii*. (Dys. kand. yuryd. nauk). Kyivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnykh sprav, Kyiv. 188 s. [in Ukrainian].
- Sydorenko, L. O. (2019). Ustanovlennia yedynoho dzherela pokhodzhennia ob`iektiv kodovymy mitkamy kolorovykh elektrofotografichnykh aparativ. *Kryminalistychnyi visnyk*, 2 (32), 82–89. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2019-32-2-82>.
- Talianchuk, L. (2019). Pidrobka dokumentiv u sferi zemelnykh vidnosyn: analiz ekspertnoi praktyky. *Pidpriemstvo, hospodarstvo i pravo*, 12, 319–323. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.58>.
- Toropova, M. V. (2014). *Kriminalisticheskaiia ekspertiza ustanovleniia otноситelnoi davnosti vypolneniia rekvizitov dokumentov*. (Dis. kand. iurid. nauk). Federalnoe gosudarstvennoe biudzhethnoe obrazovatelnoe uchrezhdenie vysshego professionalnogo obrazovaniia «Rossiiskaia akademiia pravosudiiia», M. 202 s. [in Russian].
- Tutetska, N. V. (2016). Oznyaky pidrobky dokumentiv. Sposoby yikh vyavleniia. *Kryminalistychnyi visnyk*, 2 (26), 89–94.
- Vorobei, O. V., & Kofanov, A. V. (2011). *Tekhniko-kryminalistychne doslidzhennia dokumentiv: navch. posib*. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav. 312 s. [in Ukrainian].
- Vorobei, O. V., Melnykov, I. M., & Voloshyn, O. H. (2008). *Tekhniko-kryminalistychne doslidzhennia dokumentiv: navch. posib*. Kyiv: TsUL. 304 s. [in Ukrainian].
- Yudina, I. V. (2018). Aktualni pytannia kryminalistychnoho doslidzhennia dokumentiv zi zminenym pervynnym zmistom. *Kryminalistychnyi visnyk*, 2 (30), 78–91 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-78>.
- Zavdovieva, I. H., Horbenko, V. O., Diachenko, O. M., & Cherkashyna, N. O. (2018). Pomylka ta yii znachennia v sudovo-ekspertnii diialnosti. *Kryminalistychnyi visnyk*, 2 (30), 31–39. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-31>.

Список використаних джерел

- Белкин, Р. С. (2000). *Криминалистическая энциклопедия (2-е изд. доп.)*. М.: Мегатрон XXI. 334 с.
- Бірюков, В. В., Коваленко, В. В., Бірюкова, Т. П., & Ковальов, К. М. (2007). *Криміналістичне документознавство: практ. посіб. (за заг. ред. В. В. Бірюкова)*. Київ: Вид. Паливода А. В. 332 с.
- Бусел, В. Т. (Уклад. і Голов. ред.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000*. Київ; Ірпінь: Перун. VIII, 1728 с.
- Черепенько, Г. В. (2019). Типичные ошибки при производстве почерковедческой экспертизы копий рукописных реквизитов. *Теория и практика судебной экспертизы*, 14 (1), 97–105. DOI: <https://doi.org/10.30764/1819-2785-2019-14-1-97-105>.
- Демин, К. Е. (Ред.). (2017). *Криминалистическая техника: учебник*. М.: Юрид. ин-т МИИТ. 426 с.
- Додрукування. *Словник української мови online*. Томи 1–11 (А–О) [in Ukrainian]. Uziato z <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=23358&page=790>.
- Dror, I. E., Scherr, K. C., Mohammed, L. A., MacLean, C. L., & Cunningham, L. (2021). Biasability and reliability of expert forensic document examiners. *Forensic science international*, 318, 110610. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2020.110610>.
- Ellen, D., Day, S., & Davies, C. (2018). *Scientific Examination of Documents: Methods and Techniques (4th ed.)*. CRC Press. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429491917>.
- Hamasaki, N., Nakamura, K., Nitta, N., & Babaguchi, N. (2019). Discrimination between Handwritten and Computer-Generated Texts using a Distribution of Patch-Wise Font Features. *Asia-Pacific Signal and Information Processing Association Annual Summit and Conference (APSIPA ASC)*, Lanzhou, China, pp. 1665–1671. DOI: <https://doi.org/10.1109/APSIPAASC47483.2019.9023197>.
- Гонгало, С. Й. (2013). *Судова техніко-криміналістична експертиза документів: сучасні можливості дослідження та перспективи розвитку*. (Автореф. дис. канд. юрид. наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ.
- Ищенко, Е. П., & Топорков, А. А. (2010). *Криминалистика: учебник (2-е изд.)*. М.: ИНФРА-М, КОНТРАКТ. 780 с.

- Kam, M., Abichandani, P., & Hewett, T. (2015). Simulation Detection in Handwritten Documents by Forensic Document Examiners. *Journal of forensic sciences*, 60 (4), 936–941.
DOI: <https://doi.org/10.1111/1556-4029.12801>.
- Кобилянський, О. Л. (2005). *Методика дослідження документів, які мають захисні засоби: метод. рек.* Київ: Національна акад. внутр. справ України. 36 с.
- Ковальов, К. М., Давидова, О. О., Коваленко, В. В., & Тимофеева, Т. В. (2007). *Методика технічної експертизи документів (загальна частина)*. Київ: ДНДЕКЦ МВС. 34 с.
- Ковалев, К. Н., & Тимофеева, Т. В. (2006). *Техническая экспертиза документов: проблемы и развитие: сб. материалов междунар. науч.-практ. конф.* Киев: ИПЦ МВД. 319 с.
- Ланцедова, Ю. О. (2017). *Криміналістика: навч. посіб.* Київ: НАУ. 360 с.
- Лук'янчиков, Б. Є., Лук'янчиков, Є. Д., & Петряев, С. Ю. (2017). *Криміналістика: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.: У 2-х ч. Ч. I: Вступ до курсу криміналістики. Криміналістична техніка.* Київ: Національний техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». 374 с.
- Лишак, О. А., Попов, В. Л., & Ковальов К. М. (2003). *Дослідження документів, виготовлених за допомогою струминно-крапельних принтерів: метод. рек.* Київ: ДНДЕКЦ МВС. 17 с.
- Martire, K. A., Grown, B., & Navarro, D. J. (2018). What do the experts know? Calibration, precision, and the wisdom of crowds among forensic handwriting experts. *Psychonomic bulletin & review*, 25 (6), 2346–2355.
DOI: <https://doi.org/10.3758/s13423-018-1448-3>.
- Мельничук, О. С. (Голов. ред.). (1974). *Словник іношомовних слів.* Київ: УРЕ. 865 с.
- Mohammed, L. A. (2019). *Forensic Examination of Signatures.*
DOI: <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-813029-2.00006-2>.
- Монтаж. *Словник української мови online.* Томи 1–11 (А-ОЯСНЮВАТИ). Узято з <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=52383&page=1669>.
- Монтування. *Словник української мови online.* Томи 1–11 (А-ОЯСНЮВАТИ). Узято з <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=52398&page=1670>.
- Палий, В. М. (1989а). *Криминалистическое исследование документов, изготовленных на знакопечатающих устройствах.* Киев: РИО МВД УССР. 156 с.
- Палий, В. М. (1989б). *Теоретические и методические основы криминалистического исследования документов, изготовленных на знакопечатающих устройствах.* (Автореф. дис. канд. юрид. наук), Киев.
- Патик, Л. Л. (2013). *Техніко-криміналістичне дослідження підробленого паспорта громадянина України: навч. посіб.* Київ: ЦУЛ. 142 с.
- Пелюшок, В. Г. (2018). Проблемні питання дослідження технічних зображень документів (копій). *Криміналістичний вісник*, 2 (30), 71–77.
DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-71>.
- Шепітько, В. Ю. (2001). *Криміналістика: енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український).* Харків: Право. 522 с.
- Шведова, О. В. (2006). *Комплексне криміналістичне дослідження документів, виконаних за допомогою комп'ютерних технологій.* (Дис. канд. юрид. наук). Київський національний університет внутрішніх справ, Київ. 188 с.
- Сидоренко, Л. О. (2019). Установлення єдиного джерела походження об'єктів кодовими мітками кольорових електрофотографічних апаратів. *Криміналістичний вісник*, 2 (32), 82–89.
DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2019-32-2-82>.
- Тальянчук, Л. (2019). Підробка документів у сфері земельних відносин: аналіз експертної практики. *Підприємство, господарство і право*, 12, 319–323.
DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.58>.
- Торопова, М. В. (2014). *Криминалистическая экспертиза установления относительной давности выполнения реквизитов документов.* (Дис. канд. юрид. наук). Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Российская академия правосудия», М. 202 с.
- Тутецька, Н. В. (2016). Ознаки підробки документів. Способи їх виявлення. *Криміналістичний вісник*, 2 (26), 89–94.
- Воробей, О. В., & Кофанов, А. В. (2011). *Техніко-криміналістичне дослідження документів: навч. посіб.* Київ: Нац. акад. внутр. справ. 312 с.
- Воробей, О. В., Мельников, І. М., & Волошин, О. Г. (2008). *Техніко-криміналістичне дослідження документів: навч. посіб.* Київ: ЦУЛ. 304 с.
- Юдіна, І. В. (2018). Актуальні питання криміналістичного дослідження документів зі зміненним первинним змістом. *Криміналістичний вісник*, 2 (30), 78–91.
DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-78>.
- Завдов'єва, І. Г., Горбенко, В. О., Дяченко, О. М., & Черкашина, Н. О. (2018). Помилка та її значення в судово-експертній діяльності. *Криміналістичний вісник*, 2 (30), 31–39.
DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-31>.

V. Peliushok, DSc of Philosophy,
Deputy Head of Handwriting, Documents Technical Research
and Accounting Department, Forensic Research Laboratory,
Kyiv Scientific Research Forensic Center, MIA of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5594-4274>

DIFFERENTIATION OF THE CONCEPT OF «ADDITIONAL PRINTING» AND «TECHNICAL MONTAGE» IN THE TECHNICAL EXAMINATION OF DOCUMENTS

The purpose of the article is to improve the theoretical foundations and expand the methodological basis of forensic research of documents in establishing the fact of printing and technical installation of documents. **Methodology.** The reliability of the obtained results and conclusions is ensured by the application of a number of methods of scientific knowledge. Thus, with the help of methods of analysis, synthesis, generalization and forecasting, modern definitions of such types of forgery of documents as technical editing and reprinting are formulated, their features are determined. A comprehensive systematic approach demonstrates the possibility of a positive solution to the issue related to the study of forged documents. **Scientific novelty.** In the context of forensic examination of documents, the definition of «reprinting» is clarified, the forensic definition of the term «technical editing of documents» is formulated, the main methods of making documents by technical editing are classified. **Conclusions.** The linguistic-criminological meaning of the terms «reprinting» and «technical editing» at the present stage of development of forensic technical examination of documents has been determined, which has made it possible to clarify their content. It is stated that reprinting and technical editing combine their belonging to the ways of changing the original content of the document. They differ in the technology of making changes and the object of study (original document / technical image of the document). The definition of «reprint» from the standpoint of its modernization has been clarified. The main methods of making documents are classified. As a result of generalization of practical experience of carrying out examinations of documents with the changed maintenance signs of reprinting and technical installation of documents are systematized.

Keywords: forensic technical examination of documents; forgery of documents; documents with changed original content; ways to change the original content of the document; reprinting; technical installation of documents.

В. Г. Пелюшок, доктор философии,
заместитель заведующего отделом
почерковедческих исследований, технического
исследования документов и учета
лаборатории криминалистических видов исследований,
Киевский научно-исследовательский экспертно-
криминалистический центр МВД Украины, г. Киев
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5594-4274>

РАЗГРАНИЧЕНИЕ ПОНЯТИЙ «ДОПЕЧАТКА» И «ТЕХНИЧЕСКИЙ МОНТАЖ» НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ СУДЕБНОЙ ТЕХНИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ДОКУМЕНТОВ

Цель статьи заключается в совершенствовании теоретических основ и расширении методической базы криминалистического исследования документов при установлении факта допечатки и технического монтажа документов. **Методология.** Достоверность полученных результатов и выводов обеспечена применением ряда методов научного познания. Так, с помощью методов анализа, синтеза, обобщения и прогнозирования сформулированы современные определения таких видов подделки документов, как технический монтаж и допечатка, определены их признаки. Комплексным системным подходом подтверждена возможность положительного решения вопроса, связанного с исследованием поддельных документов. **Научная новизна.** В контексте криминалистического исследования документов уточнена дефиниция «допечатка», сформулировано криминалистическое определение понятия «технический монтаж документов», классифицированы основные способы изготовления документов путем технического монтажа. **Выводы.** Определено лингвистически-криминалистическое содержание понятий «допечатка» и «технический монтаж» на современном этапе развития судебной технической экспертизы документов, что позволило определить их смысловую нагрузку.

Констатировано, что допечатку и технический монтаж объединяет их принадлежность к способам изменения первичного содержания документа. Отличаются они технологией внесения изменений и объектом исследования (оригинал документа / техническое изображение документа). Уточнена дефиниция «допечатка» с позиции ее осовременивания. Классифицированы основные способы изготовления документов путем технического монтажа. В результате обобщения практического опыта проведения экспертиз документов с измененным содержанием систематизированы признаки допечатки и технического монтажа документов.

Ключевые слова: судебная техническая экспертиза документов; подделка документов; документы с измененным первичным содержанием; способы изменения первичного содержания документа; допечатка; технический монтаж документов.